

Antiquitetes förhållande till  
Urshults - Socken.

av. Samuel Hjelmens 1774.

Inlämnat i mars 1863 av kyrkoherden N. Wierlander i Tåfvelså.

Se protokoll nr 20/363.

M. 9120 : /.

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

6. Antiquiteter

förekommade

uti

Urshults-Sockn

-

Urshult den 15 Julii år 1774

Samuel Hjelmerus

- - - - -

Om S. Sigfrids Källa i Urshults Sockn, som fordom Ur-  
dars-brunn kallades

-

Edda berättar, att under askens tredje rot, som står  
på himmen (?), är en brunn, som heter Urdurbrunn, som  
är mycket helig. Der hafva Gudarne deras domstol och  
rida Gudarna hvar dag til på regnbogen. Denna brun-  
nen satte Oden äfven i Småland icke långt från Tro-

Skriv endast på denna sida!

ja omtränt. Han har hållit i gamla dagar nog helig medelst der förmenta Gudarnas dagliga varande. Men S. Sigfrid, den ädle och älskelige herren, som alla vidskepelser sökte med flit borttaga, reste dit, helgade brunnen, döpte i honom, lät sammankalla der folket, predikade för dem om Christo, lät uti den stora stenen, som står vid brunnen, uthugga det heliga kors. Denna stenen står 6 alnar ifrån källan, trind som en pelare och 4 alnar tjock,  $2\frac{1}{2}$  alnar hög, ofvanuppå slätt som ett höflat bord med många korsuthygen. 2 alnar ifrån stenen runt omkring är en stenmur på alla sidor  $\frac{1}{2}$  aln. hög, der S. Sigfrid har stått inne och predikat och döpt i källan. Omkring samma är en kostelig bokskog, som kallas S. Sigfräds hult och många anser att S. Sigfrid har skjut (?) honom med egna hand der består af bokenötter. Af samma brunn har hela skogen i forna tiden kallats Uderhult, som socknen och än i dag heter. -

Om Frösö i Asne. (Asnen)

En konung har i Svea eller Göta rike regerat, som hette Fröö eller Frode, mycket godt är om honom att säga. Ty ibland nästan alla hedniska konungar har ingen till fromhet och rättrådighet varit hans like. Aldrig något öfvervåld tillfogades hans undersåtar, det han ju icke lät hämna och straffa. Han var ganska mild, lustig och vältalande, utdelandes konungsliga skänker och gåfvor åt den minste och ringaste, som hans befällning troligen uträttat hade. Det hände sig när han skulle med ett stort följe af alla sina vänner resa att bese Wingalf, Gudinnan Friggas boning, som här näst omröres, hinde han om aftonen icke fram för mörker skull, utan som han då var på sjön Asne och icke långt ifrån rätta landet, måtte han likväl om natten blifva liggande på en ö, som efter honom i alla tider Frös-ö kallas, varandes hon tämmeligen stor och ganska vacker och ljuflig, af i-

del fruktbara trån bestående, som ock i vår tid af en herrlig bokeskog på henne. När nu konungen hade dessa lustiga Friggas länder, dansar och lekar besett, for han med största förnöjelse hem igen öfver Duns hed och Helgö hvilka förnäma prter med deras memorabilia han sig hade föråsat att, medan han ännu lefde, att beskåda. Och som han var med en särdeles sina undersåtars vördnad och kärlek assectunerad, så hafva de hans nåd och mildhet ej bättre kunnat bemöta än efter hans död gjort honom gudommelig ära och upphöjt honom ibland Gudarne och är han sålunda Fröo-Gud kallad och samma Frösö uti stort i gamla dagar varit.

Om Winbodansen och Wingolf.

Götherna dyrkade i hedendomen ock mycket sina Gudinor förmenandes dem kunna öfvertala Gudarna till Allt det them lyste, som man än i dag ser tillgå hos människor, att den som hafver en skön, god och dygdig

hustru, han låter sig af hennes kärliga böner och söta miner mycket till thet the begära, persuadera. Ty säger och Edda, att Gudinnorna äro intet mindre heliga än sjelfva Gudarne. Och lära vi uti Hervarasaga, att Kung Hinrich dyrkade Frigga efter hon var Odins hustru, som höllts föra vara den största Krigsgud i verlden, hvilken ock Edda Allfader kallar, det är nu fader för allt det som till ~~at~~. Henna dyrkade han öfver alla sina Gudar och var hon i hedendomen ganska helig hållen. Berättandes Edda ytterligare att Gudarna gjorde en kostelig gård till Gudinnorna, som het Wingolf, det somliga utty~~dar~~ betecknar alla vänners golf eller sal. Och var det ett skönt hus och ske~~nk~~ inom och utom af rödaste Guld. Detta hus eller Friggas och de andra~~ra~~ Gudinnornas boning tillförordnade Odin och våra gamla förfäder på en peninsel uti Aske sjö, gent öfver Bråvalla hed och

Grismåla, uppå en öfvermåttan lustig plan, ett litet stycke ifrån sjön, uppå en vacker höjd i en fruktbar lund, derest Gudinnernas beläten stodo på trån, ut-huggna och i tafler målade, til alla kringliggande byar såväl som fjerran ifrån kommande, sig på vissa högtider om sommaren församlade och offrade många utfästa offer samt der spelade, lekte och dansade nätterna igenom kring stora eldar sina Gudinnor till ära. Och är att märka det samma lekar och dansar ännu i denna vår tid brukas uti alla Småländska gästebud, fast det ej sker dessa Gudinnor till ära och kallas Winbodantzen, den här i hela riket mycket bekant är och rar hålles, samt väl väl till räcker, för dem som honom docetera. Denna vackra ~~fäuk~~bara ö, som utom åkrar och ängjar af idel ljufliga bokeskogar består, kallas nu som förr Winböö, att der Wingolf är, se vi alla rudera efter af stennuren i lunden, steningarna der eldarne varit och uti en stor ek, som är

ihålig, är ett ~~gånadt~~ bräde, det ingen uttaga kan, efter eken är kringväxt, men dock granneliga för ögonen synes, derest en gammal målad bild än i dag påstår af thessa gamla quarlemnade memorabilia; efter heden- domen uphölts dessa lekar i papisteriet långan tid, dock ombyttes dessa beläten efter papistiskt sätt, och vora dessa målade taflor fastspikade på ekarna, som på en sida jemna huggna varit och när eken begynte åter växa, kringväxte de taflorna, så att de blefvo fastsittgaddes i träna, men uthuggna bilder stodo uppå stora grenar. Och är här Winbodantzen först begynt och af den glädje som var i Walhäll och Wingolf, säger Haar till Gylfe i Edda, att alla Odens barn, som föllo i krig, skulle delaktiga värfva. Den heliga källan, som folket drack utaf är och nu i dag vid denna lunden till finna med flera antiquiteter, som afritningen innehåller.



Om Bo-slott i Asne.

Det hafva de forna stridbara Göthakonungarna gjärna eftersökt huru de alla stridbara kämpar kunde hafva boendes runt omkring sig och vid Bråvalla hed, på det de deras styrka och bistånd dels bättre och snarare kunde i alla förefallande occaſioner bruka och så mycket säkrare deras hjälp pålita, som de väl visste dem både för sin konung och fosterland redeligen fägta, så ock deras gods och egendom försvara. Så är ibland alla sådane märkliga gamla antiqviteter och herresäten, Boslott icke det ringaste att åskåda. Upå hvilket tid efter annan i långliga tider många raska drängar och stridbara hjäl tar sin hemvist haft. Och har denne Boo varit en förträfflig krigsman, hvilken icke hafver varit ur vägen för någon kämpe i sin tid. Han hafver farit vida om land, likasom den Westgöten och starka hjelten Starkatter, som orätt för-

menas af några varit en Hålsinge, det Hervarasaga och Rolofs nogsam annulera. Ibland annat har denne Boo nedlagt 9 kämpar i Graekeland och af dem tagit så mycket guld som 7 Cameler kunnat bära till hans skepp. Till hvilken stora skatt med mera han förvärfvat att förvara, lät han uppmura ett stentorn, hvälvet och starkt gjort. Af hvilket thorn thetta herresäte sedan blef kallat Booslott, efter samma torn tyckes vara öfvervinneligt. Hvad mera han berömligt uträttat på många ställen, kan man af hans visor förnimma, som af gemene man i Småland, i deras gästabud och samkväm nog samt ännu sjungas, att de dess ridderliga Mäster sig påminna och berömma. Hans hustru var en Grefvedotter af Bolmsä, med hvilken han fick en stor Herregård i Sunnerbo på Arfskifte. Denne förträffelige Kämpen har haft en vidtberömd och namnkunnig son, som hetat Pälle Booson, hvilken ifrån från sin fader icke nam-

slägtat hafver. Hvarför då han sin styrka och mandom i åtskilliga så inländska som utländska slag och envigeskamper försökt, så att han sig nogsammt kunde försäkra, det han nu vore capabel, att genomströfva och uthärda med de största farligheter, hur han velat likasom de andra fordna kämparna, ågenom ett ridderligt vågande förskaffa sig en hustru, det han och gjorde; icke heller tog han den ringaste till utan konungens dotter i Skåne, som hans visa utvisar och tog henne allena från hela thet stora och starka brudahofvet och förde henne hem till sin moders gård i Sunnerbo. Ty sedan hans fader Boo var död på Booslott, sörjde hans moder så mycket att hon flytte från Booslott och till ett annat herresäte i Sunnerbo, ej gittandes se det hus, hon all sin glädje i miste. Han var mera än ett år i hop med sin unga brud, uppå hvilken hela tid konungen i Skåne sig emot honom med stor magt rustade, att igentaga sin dotter, den han icke allenast icke fick,

utan måste ock thertill sättja sitt eget lif i Sticket med många sina kämpar förrän Pälle fick banesår. -

Om Mine-sjön och Ån

Uti Kinnevalds härad och Urshults sockn  $1\frac{1}{2}$  fjerding sväg från gamla gräntzen ligger en rund sjö, något mer än  $1\frac{1}{2}$  mil i längd och lika bred, liggandes mycket högt i situation af hafvet. Om denna Minurs eller Minesjö och å refereras många underliga och nästan otroliga saker, som hafva mycket sitt ursprung af det förfärliga djup af den gamla Mine, som var i hedendomen mycket mamn-kunnig och Edda omtalar. Honom var denna sjö och trakt intill hafvet helgad, så långt som Mines å räcker, hvilken ligger mera än  $\frac{1}{4}$  väg från Wallhall. Uti denna sjö är en hvirfvel eller svalg, som löper in i jordens afgrund, under landet och in i hafvet, hvikken hvirfvel gör sjön så omrörande, att han mycket sällan frys eller ligger om vintern särdeles före Jul om året,

och aldrig var det så stark vinter, att någon torde kö-  
ra eller rida öfver honom. - - - -

- - - - -  
- - - - - Obs! Här har fortsättningen af  
Hjelmeri antikviteter ~~kommit~~ gått förlorade och följa:  
"Anteckningar rörande förut anmärkte Antikviteter för-  
fattade af A. Wettermark, kronofogde i Kinnevalds och  
Norrvidinge härader år 1862.

Sigfrids Källa: Den finnes ännu på Trehörna Söregl<sup>s</sup>-  
egor i den såkallade Sigfridsheijs i Urshults socken,  
norr om gården. Källan håller ännu vatten och den be-  
skrifne nordliggande stenen finnes, dock äro uthugg-  
ningarne deri ej märkbara. Den förutvarande lilla mu-  
ren deromkring finnes ej, bokskogen är borta. På vest-  
ra sidan af källan har ett kärr, som nu är utdikadt och  
odladt.

Den omskrifna Ön i Frösö har ännu samma namn, är o-

bebodd och finnes derpå hvarken fruktträd eller Bokskog. Wimbö, som nu kallas Wämbö, lär fordom verkli-  
gen varit en ö. men nu är till stor del sammanhängande  
med fasta landet. Den flera hundra alnar breda sidd  
emellan denna ö och fasta landet var för 40 år sedan  
mad, som slåddes och betades. Men vid högt vatten i  
sjön åsnen, stod vattnet deröfver, så att fiske varti-  
den derpå idkades. Nu är der så upptorkat att en del  
är utdikadt och odladt. Nu mera vet ingen om de å Wemb-  
ö fordom hållna lekar och högtidligheter. Ek- och Bok-  
skogen är till det mesta borthuggen. Af lekplanen och  
källan lör intet spår finnas, men torde med ett for-  
skande öga möjligen ännu kunna upptäckas, om ej odling  
derpå skett.

Af Booslott finnas inga lemningar eller traditioner  
bland folket. Å Wämbö finnes ett hemman Ullsterbo-  
torp Bosgl. Vid stranden af sundet emellan Wämbö och  
den så kallade åkroken, fast landet vester dem otvif-

velaktigt långt tillbaka äfven varit en ö. I detta sund finnes en liten ö, hvarå Boo slott säkerligen varit stående och synes ännu å sjöbottnen lemningar af en bro till åen från Wamböö. detta sund utgjorde sjön Åsnens enda utlopp intill år 1837 då en 50 alnar bred kanal upptogs från Åsnens vestra del i Allmundsryd socken från Grövik eller Älshult förbi Trestenshult ut till Mörrums strand och Kråkevik i Henshyttesjön, så kallad af den stora bredd strömmen der innehar.

Att Herr Boo varit boende på Ön i Boo sund inhemtas af följande utdrag af Småländska anteckningar tryckt i Wexiö 1853 pag. 48:

Herr Boo

(Ur Arvidsons Sv. fornsånger 1 del.)

Herr Boo han talar till Swennerna små:

<sup>dj</sup>  
sala mig up mina hästa!

Jag vil mig fara af landet ut

Skriv endast på denna sida!

Dhe främmande kungar att gästa  
Så gyllenå vora skeppen.

---

Han rider sig nedh till sjöastrandh  
Hans skepp dhe voro så raska  
Dhe bäste sjömän i landet var  
Dhe mände sig med honom hasta  
Så gyllene voro dhe skieppen

---

I hissen ut segel på mina härskiepp  
Så fort vil jag utsegla  
Min far jag följde så mången dag  
Han lärde i bölgorna mig  
Så gyllene etc.

---

Herr Boo han seglar af landet ut  
Med 9 härskiepp så hålle  
Han felte mången röfvare kung  
Deras kändast gjorde han källa



Han slog på flykten Herr Botamus  
Med 15 skiep så stora  
Dhen Irländske kung, han ble uti sjön  
Stor wände han honom då giöre.

-

Tre Kämpa han slog på Hardafjell  
Dhe wärste i Norges rijke,  
Dhe ville mörda sin egen kung  
Och tyckte ingen sin lijke.

-

För honom flydde de sjökungar mest  
Dhe kunde sin skiepp icke arra  
Hvar helst H<sup>r</sup> Boo han seglade fram  
Allt mände han under sig härria

-

Herr Boo han seglar till Spanieland  
Han ladä dher in mycke ära  
Han kiörde der ut sju resor för san  
Stor prijs han mände hembära

-

Först slog han een och sedan slog han femb  
Den sjunge skammeligen flydde  
Deras finaste sölf och rödaste gul  
Dhet gaf honom kungen till byte.

Skriv endast på denna sida!

M. 9120:17.

17

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

Seen seglade han till Grekeland  
Hvar han sporde kiempar då vara  
För dhem så reddes hvar ewige man  
Och buro för dhem en stor fara

—  
De våltogo mången qvinna och möö,  
Stort öfverwäld allem de gjorde  
Illa så stod i landet til  
Hvartut man hörde och sporde

—  
Dhen störste kiempe han Herman het  
Han var så leder en buse  
Den stuga var wehl temligen högh  
Der han fick rum uti huse

—  
Han trädde först i spetsen fram  
Hans värja var som största stake  
Han miste först sin högra hand

Skriv endast på denna sida!

S

M. 9120:18.

18

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

Sen hufvu på jolen lå gapa

---

De andra han lönte på samma vijs

Fast dhe än hiskelig grinte

Han lade dhem alla uti en ring

Sin väria i blodet han brynte

---

Hvar man han priste dhen ährlige Boo

För han ur faran dhem frälste

Så skinnade han de kiempars boo

Nu gladdes båa unga och älsöste

---

Han neder til skiepet föra lät

Dhen skatt, som han måndfinna

Uti de resars kamrar och huas

Med äran han mände dhem winna

---

Skriv endast på denna sida!

M. 9120:19.

19

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

Siu cameler dhe buro nedh  
Til skieppen de gullsäckar tunga  
De alla på vägen tröttnade nedh  
Fast dhe vora så unga

--

Den skatt han lade på sina härskiepp  
Och sade till tjänare sina  
Nu vill jag segla till Småland igen  
Besöka vennerna mina

--

Hans segel de voro af silke gjord  
Gullsticka i alla sömna  
Hans skiep de vore så mycket rik  
Wehl lasta med många gulltömnar

--

När han kom hemb allt till sin gårdh  
Et torn han bygde ånyo  
Der lade han in sitt myckna roof

Skriv endast på denna sida!

Gulltönnerna voro väl tie

Förgyllta voro härskieppen

---

Anm. Bland de så kallade manuskripterna till Dahlbergs Suaecia Antiqua, delen Småland, förvaras en uppteckning af H<sup>F</sup> Boos visa, nedskriven med samma stil, som den aftryckta. På några orthografiska skiljaktigheter mär, äro de hvarandra alldeles lika, utom det att stroph 3. vers 2 har: "I hafvet vill jag utsegla."; och stroph 12 vers. 1 har första i st. f. största.

Enligt det åtföljande brefvet dat. Huseby den 16 Julii 1702, undertecknaadt "Petter Rudebeck", skulle Boo och hans son Pälle Boosson hafva bott på Boo slott här i Åsne. -

Vid gräfning af kanalen från sjön Åsnen 1837 befanns i Tristahult mur i Aumundsryd socken öfra jordlagret bestå af ljung och tåg, derunder ett lager med furustubbar, derunder dyjord och deri ett lager granstubar, vidare nedåt <sup>Skriv endast på denna sida!</sup> något dyjord och deri ett lager gran-

stubbar, vidare nedåt något dyjord och derunder ett lager björkstubbar växte uti 12 f. djupt lager af aska och kol. Alla slag af stubbarne voro grofva med bredvid dem liggande stammar fur och gran väl bibehållna, men af björkarne var trädet likt fnösk, näfver och bark friska. En gammal tradition är att vid Huseby bruk i Skatelöfs socken Kinnevalds härad funnits en silfvergruva; denna tradition vilja nuvarande egare ej erkänna, påstående att det silfverblandade slagg, som funnit i ån vid Huseby masugn, tillkommit af nedsmält silfver, som det påstods att Halländare, som egde Huseby under Konung Carl XI tid, derföre Halländarne blefvo eftersatte och rymde . Därån Åsnens södra strand vid Åhshult blef af dem anlagd en väg till Carlshamn, som ännu bar namn af Hallandarevägen. Å Björkebråtens ägor i Allmundsryds socken något söder om rak linia emellan vägen och gården, finnes circa 500 aln. väster om vägen uti en nuvarande stor björkeskog grunden till en

byggnad af 30 aln. längd, i hvilken varit 2<sup>ne</sup> skorstens-  
rör och är traditionen att Halländarne der hållit sig  
fördolda några år, sedan de måst lemna Huseby. Om silf-  
vergrufvan var den tradition för 35 år sedan, att den  
varit å Huseby skog, men att då de efterspanades, igen-  
lades öppningen med Hönsträck, på det att forskare ej  
skulle kunna uppleta den. Vare dermed huru som helst,  
så är visst, att ännu finnas å Huseby skog 2<sup>ne</sup> torp, det  
ena med namnet silfvärdalen och det andra Tyskhemmet,  
uti hvilket påstås att de Tyska Silfergrufvearbetarne  
varit boende. I närheten af dessa torp skall i skogen  
finnas en sump eller håla, hvari alltid är stående vat-  
ten. I ena ändan af denna håla skall vara mycket djupt  
och på den öfriga delen synes stubben stående å botten  
i vattnet. Ifrån källan tyckes varit ett naturligt aflopp,  
som emellan 2<sup>nne</sup> närbelägna höjder blifvit igenfylld  
med jord och sten. Det är icke otroligt att gruvan i  
detta hål kunde igenfinnas, menderom tål en närmare un-

dersökning. Vid sänkning åren 1843 och 1845 af Rinkaby sjö i Täfvelsås socken, fanns å sjöbåttnen en mängd stridsyxor och viggas af huggen sten af olika dimensioner, några af marmor samt i dyen en käk med tänder af ett större gräsätandeodjur, Några af tänderna sändes till Stockholm och förklarades af Vetenskapsmän vara af en Uroxe. Största höjden i Täfvelsås Socken, tillhörande Täfvelsås Norrby, öfver Lunnagl. innehar större delen af själfva-landhöjden, har befunnits nerkastad i forntiden med 2<sup>ne</sup> murdelar med 30 alnars diameter, fyllde med  $\frac{3}{4}$  aln hög sten å matjorden och å stenen jämnadt med jord. På många af de öfver allt upplagda stenrören hafva funnits några hela, men mest delar af i förra tider begagnade qvarnstenar. Sådane som än i dag lära begagnas i China, till hvilka så kallat sekel ej begagnas. Uti understenen är ett 2 tum djupt och lika stort i diameter hål, hvori varit en tråttapp, om hvilken öfverstenen lupit.

Öfverstenen hade genomgående hål flatslitet å andra de-



len och större ofvantill samt ett mindre hål 6 a 8 tum derifrån för stenens omkringdragnång. Stenarne äro ej huggna runda eller oå något annat sätt än till hålen arbetade, utan är till öfversten utvaldt den bästa de funnit, deraf de flesta varit om 15 a 18 tums tvärlinie. På vestra ~~del~~ delen af höjden och dess lutning finnas ännu och har funnits flera stenrösen ofvan matjorden, troligen upplagde i brännålderns tid, ty på botten finnas förbrända ben, kol och aska, somliga i lerkärl. Söder om dessa rör har varit åtskililiga fyrkantiga och rundastensättningar samt resestenar, alla de förra sten intill sten. Större delen af omskrifna landhöjd är nu odlad och stenbruten men de flesta rören på vestra delen från brännåldern äro kvar. Allt detta utåärker att å denna höjd fordom har bott ett större samhälle och möjligen har höjden då kallats Täflingsås  $\frac{1}{8}$  mil från Rinkaby sjö.

Vid uppbrytandet af de öfvarallt upplagda rören, som till

det mesta bestått af smärre stenar och hvilka så ned-  
sjunkit i jorden, att föga upphöjning varit synlig och  
hvarje innehållit 10 till 25 lass sten och af hvilka jag  
borttagit 700 stycken har ej ringaste tecken till metall  
påträffats men väl arbetade stenar, deraf i ett rör en  
bit kristall af ett mindre hönsägga storlek, som var sli-  
padt på en sida.

I dalgången vester men intill beskrifna höjd, hvarest  
är väggrus, fanns vid grushemtning för 20 år sedan un-  
det låg stenfyllning betselprydnader af messingshucklor  
med tornar samt ett litet utsiradt kors, som tyckes vara  
från en annan tidsålder. Inom Täfvelsås socken vet ej  
funnits några hällkistor. Men vid upptagning af ett sten-  
rör i Willtofta af Wederslöfs socken och i en hage i  
Nöbbelövs by hafva sådane påträffats, deraf den sednare  
än står öppen synlig till häradsvägen straxt norr om  
Sandrydet öster om vägen.

Då Tingshuset i Tjureda af Norrviddige härad år 1838

uppfördes, fanns derutmed på största höjden en kulle, som tycktes vara af naturen danad. Denna höjd skulle utplaneras och bestod endast af jord och grus, men i midten fanns en hällkista, deraf stenarne mig ovetande slogos passande till den nuvarande förstugebron å Tingshuset.

Vid Åby Säteri i samma socken neml. Tjureda fanna vid samma tid under odling i en kulle ett stycke af ett svärd, sporrar med pik m.m.

Vid borttagande af ett större rör i Rinkaby Gatugl. af Täfvelsås socken i Kinnevalds härad, för 20 år sedan påträffades i botten ett litet svärd af brons, som, då det lades på en sten afgick i flera delar.

För 40 år sedan då en bäck vid Rösavik i Urshult socken skulle rensas, fanns å ~~entbäckvid~~ ställe öfver 20 st. stridsyxor af flinta, en del slipade, de öfriga blott tillhuggna. De voro alla circa 10 tum långa ej af det slaget med hål för skaftet utan att fastbindas på skaftet.

Vid gräfnings uti den så kallade Wermansholmen /ej Slatts-  
holmen/ i Mörrums ström vid Hackeqvarn i Urshults soc-  
ken anträffades i jorden 1 kanonkula af 3 tum tvärlinje.  
Till den inom Urshults pastorat för 40 a 50 år sedan be-  
gagnade nationaldräkt, vidskyggad hatt med låg rund  
kulle, jacka, skinnbyxor och skor samt i byxorna vid hög-  
ra sidan en halv alm lång knif med pryl och vid venstra  
sidan eldtyg, finnes nu ej ett spår derefter.

Vid den tiden kunde man af gamla män få höra många värde-  
fulla berättelser från forntiden. Nu är allt sådant med  
den framåtskridande civilisationen kommit i förghätenhet.  
Sednare tidens uppväxande folk hafva ej sinne derför.  
Byggnadssättet är äfven särdeles i nämnda pastorat be-  
tydligt förändrat. Vid ofvannämnda tid bodde de fles-  
ta äfven rikaste bönder i sparrestugor, endast 8 a 10  
kvartet höga på långväggarne försedde med ett takfönster  
samt å somliga ett fönster på södra sidan och å andra  
sidan om förstugan ett så kalladt hus, innehållande ett

1,2 - 1,5 m.

rum utan eldstad, samt ett loft deröfver, utgörande ett förvaringsrum.

Dessa boningshus, hvaraf högsr få finnas qvar och bebos af Undantagstagare och Torpare, äro utbytte emot till en början stora skröpliga 2 Våningshus, men nu mera uppföras i detta pastorat framför alla andra delar af fögderiet. smakfulla envåningshus med 2<sup>ne</sup> rum i bredd.

Talsättet och dialekten har äfven under sednare 30 åren inom detta folk så betydligt förändrats, att det emot då och nu ej kan jämföras eller igenkännas. Ofta benämndes då ej personerna med deras rätta namn utan ett binamn såsom Jöns i Slättsmåla för, för Jösse Slätt, Sven i Kupersmåla för Sven Kup, Nils i Räfvekulla för Nisse Räf o.s.v. Uttalet var kärft och groft. Slagsmål och dråp voro då särdeles inom det pastoratet mycket rådande. Vid mitt tillträde af kronofogde tjensten 1826 var det vanliga vapnet vid sådana tillfällen:

Den så kallade Tjurmedjan med messingsknapp och bly der-

uti; då detta vapen aflades blef vanligt skarpkantig do-  
sa af messing, derefter knif, dels en liten pennknif, som  
oförmerkt hölls i handen med udden emellan tummen och  
pekfingeret dermed mången man uppskars till örat, dels  
en större fällknif, som begagnades i halfdragen ställ-  
ning. - Dessa aflöstes med skjutgevär särdeles puffert,  
som kunde förvaras i lifffickan af tröjan, hvarmed skott  
ofta aflossades inne i boningshusen igenom fönstren,  
träffa hur det ville, på vägar, dock sällan emot folk;  
derefter följde:

Stenkastning, som, begagnat i mörker var det farligaste  
äfvensom bland folksamlingen - derefter kom i bruk

#### Butelj

Slagen riktades alltid emot hufvudet och hade ofta svåra  
följder. Alla dessa vapen äro i allmänhet aflagda och  
ett fredligt, hofsamt sätt inträdt bland detta folk, som,  
då Blekinge var Danskt, ständigt måste vara beredda att  
strida till försvar, dervid de åtminstone af Länsmannen

Måns Esbjörnsson så allvarligt anfördes, att Konung Carl XI förärade honom 1 mantal Esbjörnemåla, det hans fader af ödemarken upptagit hade och det för de stora tjänster han Konungen och Kronan visat hade med Fiendens upptäckande och uteträngande såsom orden lyda i gåfan och skattebrefvet.

Då Landshöfdingen 1730 höll ransakning på Häradsallmänningen Möcklehult, belägen i Urshult och Jättes socknar och af vittnens berättelser skulle utröna allmänningens gränser, som för norra ändan bestämdes vid Torpet Gränsvik, uttalade ett vittne, att hans far berättat efter sin far, att Rågångens östra linie fordom gått i bäcken vid Lidhem rakt i norr emot och till Bosna sjö, men att ett dulga dråp blifvit begånget på gränsen och att tvist uppstått emellan Konga och Kinnevalds härader, hvilketdera som skulle erlægga dulgadråpsböterna samt att Kinnevalds härad, för att undgå det, afstod till Konga härad den norra delen, af mera än  $\frac{1}{2}$  mils längd, betydligt mera än halfva allmänningen, hvarigenom Kinnevalds härad öster om Åsnen,

blef afskuret af Konga härad.

Detta vittnesmåls berättelse tycktes bekräftas deraf, att hemmanet Björkeröd, upptagit på allmanningen och beläget utöfver eller söder om Konga härads innehaf, emellan hemman i Wäckelsång socken af Konga härad och hemmanet Esbjörnamåla i Urshult socken, ännu tillhör Jättes socken samt att Comministerbostället Bergen, anslaget till Jättes socken, nu är beläget i Wäckelsångssocken och Konga härad, å den del af allmanningen, som sålunda skall frångått Kinnevalds härad.

I Wrankunge by af Skatelöfs socken och Kinnevalds härad fans för 35 år sedan en s.k. Eka, en af ett enda Eke-träd uthuggen farkost, som vanligen begagnades till byns Kyrkobåt och som efter berättelse kunde bära 30 personer. Denna Eka såg jag såsom Drankreservoir i Silkesnäs, då den var så rutten, att den ej kunde göra sjötjenst. Efter berättelse var Ekan uthuggen af en Ek på Jättesbergs egor i Jättes socken.

*Jät*



Vid ett tillfälle 1826 kom jag att gå förbi den stubbe, hvarifrån trädet blifvit fäldt. Endast yttre kransen af stubben var qvarstående  $\frac{1}{2}$  aln hög från marken.

Den mättes af närvarande Landtmäteri Directeuren Forssman med dess kädja, hvilken icke på 1 eller 2 alnar var nog lång. En sådan kädja innehåller 25 alnar, hvarje länk  $\frac{1}{4}$  aln, som alltså ej fullkomligt följde stubbens yta, Men säkert är att dess omkrets var 25 alnar. Dock vet man att ett träd är större nära jorden än något deröfver.

Samma sommar var jag på ön Borgön i Åsnen, bebyggd och skattlagd till  $\frac{1}{4}$  mtl. i Urshult socken; der fans då några urgamla Ekar qvarstående, deraf en ihålig med någorlunda frisk krona begagnades till Svinhus och hvilade då uti den samma antingen 5 eller 7 större svinkreatur.

Att Kinnevalds härad i urminnes tid varit starkt befolkat och odlat synes af de vanliga rörkastningarne äfven i våra skogar, deraf jag vill nämna förra häradsallmänningarne Möcklehult och Hässjöen, den sednare belägen å en holme i

Sjön Åsnen och indelad till Skatelöfs och Kalfsviks socknar och blef i början af 1840 talet indelad till hemmantal och under Skattamanna rätt försåld, men förut varit obebygda och ödemarker, så långt man vet tillbaka. Men alla högländare delar af dessa allmänningar, som till naturen äro mycket stembundna, voro likväl rörkastade, säkerligen under en tid, då odlingen skedde endast med hacka.

I gamla Smålands beskrifning vill jag minnas omskrifves för Odensjö i Skatelöfs socken, Kinnevalds härad, att der uti ett berg finnes en grotta med nog stor öppning att ingå i berget och att i grottan vore en sten liknande ett bord. Jag vill här meddela att dett berg beläget ej så långt ifrån Åsnen söder om byn, är belagt med ett jordlager, hvarå växer löfskog samt att öppningen, som för 40 år sedan ej var större än att en person kunde krypa derin, nu är alldeles igenlyckt, så att endast några gamla deraf nämndeman Ströberg och några af hans söner känna hvarest öppningen är att upptaga.

År 1859 då Huseby Bruks malmtagare skulle å flotte uppta-  
ga malm ur sjön Åsnen 5 á 600 alnar utöfver Sjöby strand  
i Allbo härad på 4 alnar djupt vatten, tyckte de sig med  
rakan påträffa något, som förekom dem såsom om de skrapat  
på en kittel. De gjorde alla ansträngningar att få upp  
det påträffade, särdeles som de ned i vattnet bredvid  
funno en neddrifven Ekpåle. Men botten i sjön bestod af  
jäslera och i stället att arbeta upp fyndet nedsjönk det  
allt mera i bottenjorden. Följande året byggde de ett  
kar af bräder nedsatte äfven stället och utpumpade vatt-  
net, då de slutligen efter mycken möda upphemtade ett  
stycke gjutet jern af 8 L~~ib~~ vikt med ett hål derute öppet  
åt 2 sidor. Detta af föga värde gjorda fynd var dem allt-  
för dyrt; men emedan en ekpåle var neddrifven der bredvid  
så tror jag ej att denna maschin eller klump medkommit af  
en tillfällighet. Möjligen har der förvarats penningar,  
som vid det myckna kringvräkandet utfallit, så att det  
rätta värdefulla fyndet än bättre blifvit förvaradt i  
sjöns bottenjord. Pålen togs bort och något spår efter

stället finnes nu mera ej.

Emellan Möcklehults allmanning och Aramo samt Hälleboda hemman i Urshults socken äro följande hemman belägna till både in och utegor neml. Odensvallahult, Rössmåla, Rönnekulla, Degerhaga, Smöramåla, Trehörna, Ekeberg m.fl.

Och oaktadt har förr en bred gata varit anlagd från förstnämnda hemman till allmanningen, en längd af minst  $3/4$  mil, på det att deras boskap skulle komma till bete å allmanningen, ehuru de dertill vid allm. försäljning ej visade rätt.

I den mån hemmanen undergingo skiftning intogs gatan i delning. För 30 år sedan hölls gatan stängd å båda sidor emellan Odensvallahult och Rössmåla. Men nu är den allestädes till hemmanen intagen. Det i Helgö i Öjabo socken i Smålands beskrifning omordade Kors bibehålles än i dag, ehuru utaf träd 3 aln. högt af obetydlig deminsion.

Inom Norrvidinge härad går den säggen, att på 1700talet en Bonde från Silkeryd i Asa socken varit Riksdagsman.

Under hans vistande vid Riksdagen i Stockholm skall en

Adelsman inkommit till bondeståndet och frågat om der

Skriv endast på denna sida!

fans någon från Norrvidinge härad i Kronbergs Län, der-  
vid mannen från Silkeryd sig anmälte. Adelsmannen öppen-  
hjärtlig frågade om han visste huruvida i Tolgs by funnes  
ett berg kalladt Helleberget, ty enligt en af honom fun-  
nen gammal handling, skulle farfadern der å en uppgifven  
plan nedgrafvit en kista med silfver. Riksdagsmannen lem-  
nade eller kunde ej lämna bestämdt svar men begärde ge-  
nast derefter perision och hemreste. Någon tid derefter  
ankom Adelsmannen till Tolgs by, fick reda på berget och  
den anvisade planen, men der var synbarligen nyligen graf-  
vat och han fann intet. Den der Riksdagsmannen och hans  
afkomlingar hafva varit rika och benämnas vanligen här-  
leda af Silkeryds medlen. Enligt framlidne Kyrkoherden i  
Torg Doctorn och ordens Ledamoten Hagelbergs utsago för  
mig några år före sin död för 7 å 8 år sedan budes af  
Silkeryd medlen gamla silfverbägare och bollar börjat ut-  
komma på auctioner.

*re/*  
Ekna säteri i Tjulda socken, Norrvidinge härad, egdes

bollar(tro-  
ligen så; or-  
det svårläst  
i originalet)

*dryckesbollar = öppen  
skål av trå eller  
silfver.*

för 30 år sean af majoren och Riddaren Ulf<sup>a</sup>sk, som derå hade 2 hälftenbrukare, hvilka såsom vanligen sådana icke äro bemedlade, En bonde Fredric företog sig att uppbryta ett rör och det tros och säges att han deri funnit värdefulla guldsaker och att han sedermera reste till Carlskrona. Det säkra är att han kort derefter köpte ett  $\frac{1}{2}$  mtl. å Thorset i Berg Socken.

På Stensjömåla egor i Allmundsryd socken fanns vid odling ungefär 1840, under en mindre granstubbe mynt, deraf klippingar från Eric ~~VIV~~<sup>?</sup> IX tid. 8 å 10 sk. samt nära förmultnade små s- mynt af blandadt silfver.

Vid gräfning af Kanal för sänkning af Rinkaby sjö år 1843 fans i den så kallade Oks mad på ett spadtags djup under vallen stakänder liggande i ett lager af stakmossa med dess fastsittande rötter i godt bibehållet skick. Och som den öfverliggande kärnjorden var obelandad af andra ämnen bevisas att der med ens skett en svår öfversvämning. Före nämnde sjös tappning ansåg man, att den närmast till

Eric XIV el  
Karl IX  
(Pelippengars föreg.  
lades under 15-  
-1600:it.)

utloppet varande viksbotten bestod af dy med öfverstående  $1\frac{1}{2}$  alns vatten. Sedan vattnet afrunnit befanns att dyn endast var ett tunt lager och att den verkliga botten derunder bestod af grofva Ek och Alestubbar med bredvid dem liggande stammar af träden, hvilkas stubbar och träd voro förnimbara jemt med jordytan; men så snart de kommo i luften och blefvo baras sönderföllo till stoft. Huru lång tid som förflutit sedan dessa jordförändringar är en gåta. En gammal tradition är att i myresjö sjö i Östra härad går en jordelf. Till denna by och flera omkringliggande hemman hör en mycket vidsträckt myr kallad byamyren hvarå skall finnas många så kallade bjura skuter eller botten brunnar och begagnades under mina barnaår åtminstone en betydlig del af myren till slotter och deretter betades. Wallen skall utgöras af s.k. gungefly. Min mor Anna Sara, som dog 1836 vid 70 års ålder, dotter af Prosten Ljungh i Björkö och dotterdotter af Prosten Axelgren i Skärstad har för mig omtalat, att under hennes barnaår betades kreaturen, en häst å Björkö byamyrs, då en

En höst å Björkö byamyr, då en afton tjuren saknades och hade några dagar derefter mycket dyig funnits flytande i Myresjö sjö. Emellan denna sjö och Björkö, fogelvägen minst  $1\frac{1}{2}$  mil, ligger flera sjöar, svåra berg och ingen större väg eller digen utan med långa krokar, tätt med grindar, så att Tjuren rimligen ej kunde på några dagar leta sig fram till Myresjö om än han var illa ovan. Det synes således att traditionen eger grund att Tjuren nedkommit i en brunn eller bjuraskuta och följt underfordiskt vatten till Myresjö sjö och der uppflutit.

Min mor omtalade äfven att under hennes barndom bodde i Rågsjö by, deraf åtminstone en del om ej hela ligger i Näfvelsjö socken af Östra härad, 2 bönder med namnet Anders, deraf den ene kallades fattig Anders. Denne ville vid ett tillfälle uppbryta ett rör i dess kålgård, dervid han med jernstången som påträffade träd märkte ljud, såsom från något ihåligt. Vid undersökning fann han en ned-satt ekekista och uti den en annan kista fylld med fint vackert linne af dukar m.m. som var oskadadt af röta.

Skriv endast på denna sida!



Denne bonde kallades alltsedan rike Anders.

Något af åren i början af detta århundrade var min syster Brita Lena född 1791 med min moster Enkeprostinnan Britta Ulla Colliander, vid Hallsby i Åsheda socken, Östra härad, att begagna brunnsdrickning och bodde då i Appelhesten by hos en långväxt bonde i nattstugan. En morgon under denna tid, säger min syster, kom bonden in med ett knyte i handen och frågade om prostinnan vore ensam i rummet och då hon det jakande besvarade, sade han sig vilja visa henne hvad han på morgonen funnit uti ett rör mot säkert löfte att det ej för någon omtala och sedan hon det heligt lofvat, framtog han ett kopparkrus eller kruka af ett slags rymd och uthvålfde på bordet en mängd små vackra Guldpjeser såsom doser och annat. Då min moster besett detta, insamlades det af bonden, som aflägsnade sig. Derefter observerade min moster att min syster satt sig i gömme uti en smyk vid spiseln, hvilket hon gjort för att hvila, då han efterhölls att efter drickningen oupphörligt gå, men i stället ingått i rummet och upp-

M. 9120: 41.

41

LUNDS UNIV.  
FOLKMINNES-  
ARKIV

skrämd vid mostrens ankomst intagit gömplatsen, och  
strängeligen förböds att någonsin omtala hvad hon sett,  
hvilket ej skedde utan för våra föräldrar och syskonen.  
För flera år 10 a 12, då jag träffade Kronofogden Thunberg  
i Östra härad frågade jag om någon bondefamilj i Appel-  
hesten vore ovanligt rik eller om berättelse rörande fyn-  
det utkommit; men han visste ej om något. Han var dess-  
utom ankommen från Vista härad blott ett tjog år förut.  
Händelsen trör jag likväl sann. -